

PUL-KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI TIJORAT BABKLARINING LIKVIDLIGINI TA`MINLASH YO`LLARI

Ganieva Gulchexra Ashurovna

Annotatsiya. Iqtisodiyotda bozor munosabatlarning qaror topishi va turli mulkchilik shaklidagi korxonalar, jumladan xususiy mulkdorlar sinfining paydo bo'lishi sharoitida tijorat banki uchun investitsiya kreditlash muammosi katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, O'zbekiston iqtisodiyotining hududiy va tarmoq tuzilmasini iqtisodiy siyosat manfaatlaridan kelib chiqib tartibga solish maqsadida investitsiya jarayonlarini moliyalashtirishning bozor mexanizmlarini yo'lga qo'yish iqtisodiyotni rivojlantirishning eng dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Kalit so'zlar: kredit riski, qat'iy belgilangan foizli to'liq taqsimot, bank kredit portfeli, stavka koridori, likvidlikni boshqarish strategiyasi, "yuqori quvvatli" pul.

Abstract. In the context of the establishment of market relations in the economy and the emergence of enterprises of various forms of ownership, including the class of private owners, the problem of investment lending is of great importance for a commercial bank. At the same time, the establishment of market mechanisms for financing investment processes in order to regulate the regional and sectoral structure of the Uzbek economy in the interests of economic policy remains one of the most pressing issues of economic development.

Keywords: credit risk, fixed rate full allotment, bank loan portfolio, rate corridor, liquidity management strategy, "high-power" money.

Аннотация. Проблема инвестиционного кредитования имеет большое значение для коммерческого банка в условиях урегулирования рыночных отношений в экономике и появления предприятий различных форм собственности, в том числе класса частных. При этом создание рыночных механизмов финансирования инвестиционных процессов в целях регулирования территориальной и отраслевой структуры экономики Узбекистана исходя из интересов экономической политики остается одним из наиболее актуальных вопросов экономического развития.

Ключевые слова: кредитный риск, полное распределение фиксированных процентов, банковский кредитный портфель, коридор ставок, стратегия управления ликвидностью, «мощные» деньги.

KIRISH. Pul-kredit siyosati vositalaridan foydalanish amaliyoti mukammal bo‘lmagan mamlakatlarda, aksariyat o‘tish davridagi iqtisodiyotda Markaziy bank majburiy rezerv siyosatidan pul-kredit siyosatining asosiy vositalaridan biri sifatida foydalanadi. Buning sababi, birinchidan, o‘tish davridagi iqtisodiyotning aksariyat mamlakatlarda moliyaviy bozorlar yetarli darajada rivojlanmaganligi, bu esa markaziy banklar tomonidan ochiq bozor siyosati, qayta moliyalash siyosati va pul-kredit siyosatini ishlab chiqishga to‘sqinlik qiladi; ikkinchidan, zaxira siyosati pul massasiga bevosita va tez ta'sir ko'rsatadigan ta'sir ko'rsatadi; uchinchidan, tijorat banklari tomonidan majburiy zahira talablari bajarilishini nazorat qilish oson. Chunki Markaziy bankda tijorat banklarining balans ma'lumotlarini muntazam yuritib borish amaliyoti mavjud. Masalan, O‘zbekiston Respublikasida Markaziy bankning Tijorat banklari faoliyatini litsenziyalash va tartibga solish departamenti xodimlari muntazam va tezkor ravishda tijorat banklaridan balans ma'lumotlarini olib, ushbu ma'lumotlar asosida tijorat banklari faoliyatini nazorat qilib boradi.

Buning sababi shundaki, majburiy zahiralarning depozitlar miqdori va muddatiga qarab tabaqalanishi Markaziy bank tomonidan zahira talablari miqdorini hisoblash va uning to‘g‘riligini nazorat qilishni qiyinlashtirmoqda. Biroq, qiyinchiliklardan qochish va zaxira stavkalarini tabaqalashtirmaslik majburiy zaxira siyosatidan foydalanish amaliyotini yaxshilamaydi. Majburiy zaxira siyosati pul bazasiga bevosita va kuchli ta'sir ko'rsatadi. Pul bazasi esa Markaziy bankning xatti-harakatlarini tavsiflaydi. Kredit multiplikatori esa bank zahiralari va aholining ularning omonatlariga munosabatini tavsiflaydi.

Pul bozoriga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadigan omillarga quyidagilar kiradi: Markaziy bankning valyuta intervensiyasi, banklarning majburiy zahiralarning o'zgarishi. Markaziy bank valyuta intervensiyasini amalga oshirganda, milliy valyutadagi milliy sof aktivlar va xorijiy valyutadagi xorijiy sof aktivlar miqdori sezilarli darajada o'zgaradi. Markaziy bank tijorat banklari uchun belgilangan rezerv talablarini o'zgartirsa, tijorat banklarining kreditlash imkoniyatlarini pasaytirish orqali kredit berish hajmiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Monetarlarning fikriga ko'ra, pulning "yuqori kuch" bilan o'zgarishi markaziy bank siyosatining natijasidir, qolgan ikki omilning o'zgarishi esa tijorat banklari va bank mijozlari xatti-harakatlarining o'zgarishini anglatadi. Aynan Markaziy bankning siyosati muomaladagi pul miqdoriga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi va shuning uchun birinchi omil asosiy hisoblanadi. Shu bilan birga, banklar va ularning mijozlari xatti-

harakatlarini aks ettiruvchi munosabatlar nisbatan barqarordir. Boshqa tomondan, pul massasi "yuqori quvvatli" pullarga qarab o'zgaradi degan fikrga asoslanadi. "Yuqori" pullarning o'zgarishi Markaziy bank tomonidan ochiq bozor siyosati orqali tartibga solinadi. Sirtidan qaraganda, pul massasi, pul bazasi va kredit multiplikatori o'rtasidagi bog'liqlik pul massasini tashkil etuvchi asosiy omillar haqida qimmatli ma'lumot bermagandek ko'rinadi.

ADABIYOTLAR SHARHI. Amerika, Yaponiya va Yevropa iqtisodchilarining chop etilgan ilmiy maqolalarida “pul-kredit siyosati” tushunchasidan foydalaniladi. Masalan, taniqli iqtisodchilar B. Bernanke (2003) va A. Berns (1978).

Mashhur iqtisodchi olim N.Menkyu AQSH Federal rezerv tizimining pul-kredit siyosatini iqtisodiyotda muomaladagi pullar ustidan nazoratni amalga oshirish sifatida talqin qildi(2009).

Jumladan, E.Dolan pul-kredit siyosatiga quyidagicha ta'rif bergan: “Pul-kredit siyosati muomaladagi pul miqdoriga ta'sir ko'rsatadigan davlat siyosatidir” (1991).

Pul-kredit siyosatini takomillashtirishning ayrim nazariy va amaliy jihatlari Sh.Shodmonov, M.Yaxshiyeva, R.Yusupov, A.Vahobov, N.Jumaev, A.Vahabov, O.Olimjonov, O.Namozov, R.Shomurodovlarning ilmiy tadqiqotlarida o'z aksini topgan. , T.Boyoqulov, F. Mullajonov (2013).

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Tadqiqotni olib borishda tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, statistika va taqqoslash kabi tadqiqot usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR. Tijorat banklari tomonidan iqtisodiyotning real sektorini uzoq muddatli kreditlash moliyaviy resurslarning eng muhim manbai, iqtisodiyotni izchil va innovatsion rivojlantirishning zarur shartidir. Ma'lumki, kreditlash jarayoni natijasida bank foydasining 80 foizdan ortig'i shakllanadi. Har qanday mo'ljallangan foyda xavf bilan birga keladi. Bir necha turdagi xatarlar bank tomonidan moliyalashtiriladigan loyihani amalga oshirishga to'sqinlik qilishi mumkin. Bank oldida turgan doimiy muammolardan biri kreditning qaytarilmasligi xavfi - kredit riski bo'lib, kredit tavakkalchiligini boshqarishning samarali usullarini izlashdir. Tijorat banklarida investitsiya loyihalarini kreditlash jarayonida kredit risklarini boshqarish ancha murakkab jarayon bo'lib, investitsiya loyahasini har tomonlama ekspertizadan o'tkazish orqali investitsiya qarorini qabul qilishni talab qiladi. Bank ishida foyda va tavakkalchilik doimo yonma-yon bo'lib, ular o'rtasida

muvozanatni topish zamonaviy bank faoliyatining muhim muammolaridan biridir. Tijorat banklari tomonidan moliyalashtiriladigan investisiya loyihalarida zarur tavakkalchiliklarni oldindan ko'ra bilish, samarali boshqarish va o'z zimmasiga olish bankka yetkaziladigan moddiy va ma'naviy zararni kamaytirishga xizmat qiladi.

Keyingi yillarda mamlakatimiz tijorat banklarida an'anaviy kreditlash bilan bir qatorda uzoq muddatli investitsiya kreditlash amaliyoti ham rivojlanmoqda. Korxonalarining asosiy fondlariga yo'naltirilgan uzoq muddatli kreditlar investitsion kreditlar deb ham ataladi. Uzoq muddatli kreditlarga bo'lgan ehtiyoj korxonalarda takror ishlab chiqarishni kengaytirish uchun yetarli mablag'ga ega emasligidan kelib chiqadi.

Xalq xo'jaligini rivojlantirish va yangi ishlab chiqarishni tashkil etishda kredit resurslarini jalb qilish dolzarb masaladir, chunki bularning barchasini amalga oshirish katta moliyaviy resurslarni talab qiladi. Rivojlangan mamlakatlar tijorat banklarida investitsiyalarni moliyalashtirish bank faoliyatining asosini tashkil etadi va bank foydasining 50% dan ortig'i shu yo'nalishda shakllanadi. Shu bilan birga, banklarning fond bozoridagi faolligini alohida ta'kidlash lozim. Mamlakatimiz bank tizimining rivojlanishi natijasida tijorat banklarining investitsiya faolligi yildan-yilga ortib bormoqda. Hukumat tomonidan olib borilayotgan oqilona investisiya siyosatida tijorat banklarining ishtiroki qo'llab-quvvatlanmoqda.

Investitsion loyihalarni moliyalashtirishda kredit tavakkalchiligini boshqarish odatdagi kreditlash jarayonida kompleks kredit riskini boshqarishdan farq qiladi, chunki tijorat banki investitsiya loyihasining o'zini o'zi ta'minlashi, zararni yo'qotish nuqtasi, rentabellik darajasi, yaxshi ishlab chiqilgan biznes-reja, kelajakdagi pul oqimlarining kredit oqimlari uchun to'laydi. Loyihani kompleks ekspertizadan o'tkazish, bir nechta investitsiya loyihalarining muvofiqlik ko'rsatkichlarini o'rganish talab etiladi. Buning uchun bankda alohida mutaxassislar bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Kredit tavakkalchiligini oqilona boshqarishning ahamiyati shundaki, u nafaqat kreditlarning o'z vaqtida qaytarilmasligi xavfini oshiradi, balki pirovard natijada bankning muammoli aktivlari xavfini oshiradi, yangi mijozlarga xizmat ko'rsatishda likvidlik va resurs muammolarini kamaytiradi. Hozirgi global koronavirus pandemiyasining salbiy oqibatlari barcha mamlakatlarda bo'lgani kabi mamlakatimiz iqtisodiyotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mamlakatimiz tijorat banklaridagi muammoli kreditlar bilan bog'liq vaziyatni tahlil

qiladigan bo‘lsak, bunga amin bo‘lamiz. Pandemiya ta‘sirida tadbirkorlik faoliyatining yomonlashishi, ishlab chiqarish va sotish hajmining qisqarishi bevosita bankdan kredit olgan mijozlarning majburiyatlarini oshirmoqda.

1-jadval

**Tijorat banklarining muammoli kreditlari (mlrd so‘m miqdorida)
(01.09.2024-yil)**

No	Bank nomi	Kreditlar	Muammoli kreditlar (NPL)	Muammoli kreditlarning jami kreditlardagi ulushi
Jami		490 259	20 936	4,3%
Davlat ulushi mavjud banklar		343 469	16 428	4,8%
1	O‘zmilliybank	100 684	3 680	3,7%
2	O‘zsanoatqurilishbank	60 085	2 611	4,3%
3	Agrobank	58 574	2 055	3,5%
4	Asaka bank	37 876	1 790	4,7%
5	Xalq banki	26 871	1 644	6,1%
6	Biznesni rivojlantirish banki	21 100	2 844	13,5%
7	Mikrokreditbank	15 275	1 023	6,7%
8	Turon bank	12 167	310	2,5%
9	Aloqa bank	10 710	468	4,4%
10	Poytaxt bank	128	2	1,9%
Boshqa banklar		146 790	4 508	3,1%
11	Ipoteka-bank	35 914	2 364	6,6%
12	Kapital bank	28 971	779	2,7%
13	Hamkorbank	17 690	220	1,2%
14	Ipak yo‘li bank	13 030	149	1,1%

15	Orient Finance bank	8 758	33	0,4%
16	Invest Finance bank	6 481	110	1,7%
17	Trastbank	5 594	91	1,6%
18	Davr bank	5 442	44	0,8%
19	Tibisi bank	4 977	117	2,3%
20	Anor bank	4 606	115	2,5%
21	Asia Alliance bank	3 760	82	2,2%
22	Tenge bank	3 738	135	3,6%
23	KDB Bank O'zbekiston	2 772	0	0,0%
24	Ziraat Bank Uzbekistan	1 959	45	2,3%
25	Universal bank	1 363	18	1,3%
26	Garant bank	882	133	15,1%
27	Madad Invest bank	288	69	24,0%
28	Hayot bank	207	0	0,0%
29	AVO bank	120	0	0,0%
30	Uzum bank	85	0	0,0%
31	Yangi bank	68	0	0,0%
32	Apeks bank	39	0	0,0%
33	Oktobank	32	0	0,0%
34	Eron Soderot banking ShB	16	3	18,3%
35	Smart bank	0	0	0,0%

1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, 01.09.2024 yil holatiga muammoli kreditlarning umumiy kreditlar hajmidagi ulushi 4,3 foizni tashkil etgan bo'lsa, davlat ulushi mavjud bo'lgan banklarning muammoli kreditlar ulushi 4,8 foizni tashkil etmoqda. Boshqa banklarda esa 3,1 foizni tashkil etmoqda. Bu, o'z navbatida, tijorat

banklaridan aktivlarni qaytarish bo‘yicha samarali ishlarni tashkil etish, kredit risklarini boshqarishga e‘tiborni kuchaytirishni taqozo etadi.

Bank amaliyotida ma‘lumki, kreditlar hajmi va soni ortgan sari kreditlarning qaytarilmasligi xavfi ham ortadi. Investitsion kredit xavfining eng keng tarqalgan sabablari:

a) turli makro va mikroiqtisodiy omillar, iqtisodiy qonunchilik va me'yorlarning o'zgarishi;

b) qarz oluvchining faoliyatidagi iqtisodiy va siyosiy muhitning o'zgarishi, noqulay hodisalar tufayli olingan kreditni qaytarish uchun pul oqimini tashkil eta olmaslik;

v) investitsiya krediti ta'minoti uchun olingan garovning qiymati va sifatiga to'liq ishonch yo'qligi;

g) oliy ma'lumotli bank xodimlari va mijozlarining etishmasligi;

d) qarz oluvchining mahalliy yoki davlat darajasida obro'sini yo'qotishi, uning tadbirkorlik faoliyatidagi o'zgarishlar va boshqalar.

Tijorat banklarida investitsiya kreditlashning kredit riskini boshqarish odatda quyidagi 2 guruhga bo'linadi:

1. Shaxsiy loyiha darajasida kredit risklarini boshqarish;

2. Bankning kredit portfeli darajasida kredit riskini boshqarish.

Kredit tavakkalchiligini individual loyiha darajasida boshqarishning bir qancha usullari mavjud, jumladan, kreditlash jarayonini tashkil etuvchi bosqichlarning har birida riskni baholash va kamaytirish va bu qat'iy monitoringni talab qiladi.

Tijorat banklarining likvidli aktivlari miqdorini depozitlarning o‘zgaruvchan qismiga nisbatan emas, balki joriy depozitlar va jamg‘arma depozitlari bo‘yicha aniqlash maqsadga muvofiqdir. Chunki bu depozitlarning o‘zgaruvchanlik darajasi yuqori bo‘lib, u doimo tijorat banklarida likvidlik xavfini yuzaga keltiradi. Bizning fikrimizcha, jami omonatlarning 75 foizi miqdorida omonatlarning barqaror qismi shakllangani rivojlangan xorijiy mamlakatlar amaliyotiga xos xususiyat edi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda moliya bozorlarining rivojlanmaganligi, Markaziy bankning pul-kredit siyosatidagi noaniqliklar va boshqa omillar xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holatiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu holatlar, pirovardida, xo‘jalik yurituvchi sub’ektlarning pul oqimlarining barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Natijada tijorat banklaridagi talab qilib olinmagan depozitlar va jamg‘arma depozitlarining o‘zgaruvchanligi ortadi. Shu bois, bizning

fikrimizcha, rivojlanayotgan mamlakatlar sharoitida tijorat banklari likvid aktivlarining kamida 50 foizini yuridik shaxslarning talab qilib olinguncha depozitlari, jamg‘arma depozitlariga nisbatan ushlab turish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz.

Shu munosabat bilan keying yillarda bank tizimining likvidligini tartibga solish samaradorligini oshirish, banklarning pul bozoridagi ishtirokini yanada faollashtirish, davlat qimmatli qog‘ozlarining ikkilamchi savdosini kengaytirish va shu tariqa, uzatish mexanizmining foiz stavkasi kanali:

1. Likvidlik tahlili va prognozini kuchaytirish. 2020-2025 yillarga mo‘ljallangan bank tizimining likvidligini tahlil qilish va prognozlashda yangi usullar joriy etildi. Umumiy likvidlikka ta’sir etuvchi har bir omilni chuqur o‘rganish doimiy axborot almashinuvi orqali ularning kutilayotgan ta’sirini samarali prognoz qilish imkonini berdi. Bugungi kunda bank tizimining likvidligi va muomaladagi naqd pul miqdorini prognozlashda ekonometrik modellarni joriy etish va ulardan keng foydalanish bo‘yicha ishlar olib borilmoqda. 2025-yildan boshlab likvidlik prognozi to‘liq modellar natijalariga asoslanadi.

Shuningdek, davlat operatsiyalarining bank tizimi likvidligiga ta’sirini o‘rganish, joriy mavsumiylikni hisobga olgan holda kelajak uchun prognozni amalga oshirish, qisqa muddatli kreditlar hajmi va muddatlarini aniqlashda likvidlikni prognozlashdan foydalanishni kengaytirishga xizmat qiladi. -muddatli pul-kredit siyosati vositalari. Likvidlik prognozi davlatning Moliya vazirligidagi operatsiyalari, tijorat banklari, O‘zbekiston tiklanish va taraqqiyot jamg‘armasi, Qishloq xo‘jaligini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi va Pensiya jamg‘armalari bilan bo‘lgan naqd va valyuta talablarini o‘z ichiga oladi. ular tomonidan bajariladigan operatsiyalar bo‘yicha doimiy axborot almashish tizimi takomillashtiriladi, ma’lumotlar sifati va aniqligi oshiriladi.

2. Likvidlikni boshqarish strategiyasini ishlab chiqish. Operatsion mexanizmni takomillashtirish bo‘yicha o‘zgarishlarning to‘g‘ri ketma-ketligini tanlash va ular bo‘yicha shaffof muloqotni ta’minlash maqsadida yaqin yillarda Markaziy bankning o‘rta muddatli “Likvidligini boshqarish strategiyasi”ni ishlab chiqish rejalashtirilgan. Mazkur strategiyaning ekspertlar bilan hamkorlikda ishlab chiqilishi, inflyatsion targetlashga o‘tgan boshqa mamlakatlar tajribasini chuqur o‘rgangan holda, mazkur yo‘nalishda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning tarkibiy tuzilishi va samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Likvidlikni

boshqarish strategiyasi “Yo‘l xaritasi” shaklida ishlab chiqiladi va pul-kredit siyosati bo‘yicha qarorlar qabul qilish va likvidlikni samarali tartibga solishni ta‘minlash uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

3. Pul-kredit siyosati operatsiyalarini yanada takomillashtirish. Shu munosabat bilan, Markaziy bankning qisqa muddatli pul operatsiyalarining pul bozoridagi narxni belgilashdagi rolini oshirish, pul-kredit sohasidagi vaziyat va shart-sharoitlar haqida to‘g‘ri signal berish, shu orqali asosiy foiz stavkalari bo‘yicha qarorlarni foizlarga o‘tkazish. iqtisodiyotdagi stavkalar. asosiy e‘tibor uzatish samaradorligini oshirishga qaratiladi.

Jumladan, joriy depozit auksionlari o‘rniga 14 kungacha cheklanmagan muddat bilan asosiy pul operatsiyalarini auksionlardan qat‘iy belgilangan stavka bo‘yicha to‘liq taqsimlash bo‘yicha operatsiyalarga o‘tkazish rejalashtirilmoqda. Ushbu operatsiyalar bo‘yicha foiz stavkasi Markaziy bankning bazaviy stavkasiga teng bo‘ladi. Auksionlarni belgilangan stavka bo‘yicha operatsiyalarga o‘tkazish pul bozorida foiz stavkalarining bazaviy stavkaga nisbatan o‘zgaruvchanligini kamaytirishga, bazaviy stavkaning ta‘sirini va uzatish mexanizmi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Markaziy bank obligatsiyalarining yuqori chegarasini bekor qilish samaradorligi ham o‘rganilmoqda. Bugungi kunda Markaziy bank obligatsiyalarini chiqarish bo‘yicha kim oshdi savdolarida asosiy stavka rentabellikning yuqori chegarasi sifatida belgilangan. Bank tizimining likvidligini tartibga solishda Markaziy bank vositalari bo‘yicha foiz stavkalari qisqa muddatli operatsiyalar (overnayt operatsiyalari va auksionlar) uchun narx belgilovchi va uzoq muddatli operatsiyalar (obligatsiyalar) uchun narx qabul qiluvchi hisoblanadi. Vaqtinchalik yuqori chegara ham olib tashlanishi kutilmoqda.

4. Pul-kredit siyosatining operativ maqsadlarini takomillashtirish. Pul bozorida bir kecha-kunduz depozit operatsiyalari bo‘yicha foiz stavkalarining Markaziy bankning bazaviy stavkasiga yaqin bo‘lgan foiz koridori doirasida shakllanishini ta‘minlash maqsadida pul-kredit siyosatining operativ maqsadini o‘zgartirish rejalashtirilmoqda. Inflyatsiyani maqsadli belgilashga o‘tgan aksariyat mamlakatlarda operativ maqsad sifatida banklararo pul bozorida 1 kunlik (overnight) operatsiyalar bo‘yicha foiz stavkalari maqsadli baza sifatida olinadi. Operatsion maqsadli davrda banklararo pul bozorida operatsiyalar sonining kamligi va banklarning faolligi pastligi sababli pul bozoridagi depozitlar bo‘yicha foiz stavkalarini 14 kungacha bo‘lgan muddatda shakllantirishni ta‘minlash maqsad

qilingan. foiz stavkasi koridori bazaviy stavkaga yaqin. Bugungi kunda pul bozorida operatsiyalar sonining, shu jumladan “overnayt” operatsiyalari soni va hajmining ko‘payishi natijasida operativ maqsadli bazani 14 kungacha bo‘lgan depozitlardan 1 kunlik “overnight” depozitlariga o‘zgartirish uchun shart-sharoitlar yaratildi. Shu bilan birga, pul bozori indekslarini yaxshilash rejalashtirilgan. 2021-yil yanvar oyida Markaziy bank pul bozori foiz stavkalari bo‘yicha UZONIA va UZWIA indekslarini joriy qildi. Bugungi kunda kapital va moliya bozorlari rivojlanmagan bir paytda bu indekslar iqtisodiyotdagi moliyaviy vositalar tannarxini baholashda asosiy mezon bo‘lib xizmat qiladi. Indeksarga bo‘lgan ishonchni oshirish, birinchi navbatda, ularni hisoblash metodologiyasining shaffofligini ta‘minlash, indekslarning keskin tebranishlarini oldini olishning mukammal ish mexanizmini yaratish va pul bozorida operatsiyalar sonining ko‘payishi uchun sharoit yaratish bilan bog‘liq. ish kelgusi yillar uchun pul-kredit siyosatining asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

5. Banklararo pul bozori faolligini oshirish. Bugungi kunda faqat ta‘minlanmagan banklararo pul bozori faoliyat ko‘rsatmoqda, so‘nggi oylarda bank tizimida umumiy likvidlik profitsiti mavjudligi va bu profitsit deyarli barcha banklar bo‘yicha taqsimlanganligi sababli pul bozori faolligining biroz pasayishi kuzatilmoqda. Eslatib o‘tamiz, banklarning likvidlikni qayta taqsimlash bo‘yicha faolligini rag‘batlantirish va pul bozoridagi operatsiyalarning jozibadorligini oshirish maqsadida Markaziy bankning foiz stavkalari koridori kengaytirilgan. O‘rta muddatli istiqbolda banklar bilan kommunikativ aloqalarni rivojlantirish va ular uchun likvidlikni samarali boshqarish bo‘yicha seminarlar sonini ko‘paytirish, ekspertlarni taklif etish orqali bank mutaxassislarining malakasini oshirish;

XULOSA VA TAKLIFLAR

Investitsion siyosatni ishlab chiqish va investitsiya portfelining tarkibini belgilash yilida banklar birinchi navbatda likvidlik, rentabellik va tavakkalchilik darajasiga e‘tibor qaratadilar. Banklarning qimmatli qog‘ozlarga mablag‘ qo‘yish maqsadi foizlarni olish, kapitalni saqlab qolish va qimmatli qog‘ozlar qiymatini oshirish asosida kapitalning ko‘payishini ta‘minlashdan iborat. Banklarning bu boradagi strategiyasi bank qonunchiligiga katta ta‘sir ko‘rsatadi. Xususan, Buyuk Britaniya, Italiya, Germaniya kabi bir qator davlatlarning bank qonunchiligida bank portfelidagi qimmatli qog‘ozlar kursining oshishi natijasida yuzaga keladigan yashirin zaxiralarni shakllantirish taqiqlangan. Bu mamlakatlarda banklar o‘z

balanslarida aktivlarini qayta baholashni hisobga olgan holda qiymatini ko'rsatishlari shart.

Keyingi yillarda mahalliy banklarning investitsiya portfelining ob'ekti korporativ qimmatli qog'ozlar, shuningdek qisqa muddatli davlat qimmatli qog'ozlari hisoblanadi. Biroq, tijorat banklari tomonidan iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan investitsiya tadbirlari, asosan, takomillashtirilgan tarmoqlar faoliyatini yanada rivojlantirish hisobiga barqaror tendentsiyani aks ettirmoqda. Bu, o'z navbatida, bank tizimini isloh qilishni chuqurlashtirish va barqarorligini, banklarning kapitallashuv darajasi va depozit bazasini oshirishga, ularning moliyaviy barqarorligi va ishonchliligini mustahkamlashga yo'naltirilgan investitsiya strategiyalarini shakllantirishni taqozo etadi.

- ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik yangilash jarayonida tijorat banklari tomonidan faol investitsiya siyosatini olib borish;

- imtiyozli investitsiya dasturlari asosida mahalliy xomashyoni chuqur qayta ishlash asosida yuqori qo'shimcha qiymatga ega tayyor mahsulot ishlab chiqarishni maqsadli moliyalashtirish;

- xorijiy banklarning investitsiya siyosatini tahlil qilish asosida tijorat banklarining investitsiya faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish;

- tarmoqlar uchun samarali raqobat muhitini yaratish jarayonida tizimli investitsiya faoliyatini amalga oshirish bo'yicha vazifalarni amalga oshirish va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bernanke B. Constrained Discretion and Monetary Policy. Remarks before the Money Marketeers of New York. NY: University, 2003. February 3.
2. Burns A. Rejections of an Economic Policymaker: Speeches and Congressional Statements: 1969-1978. Washington: American Enterprises Institute, 1978. - P. 50.
3. Mankew N.G Principles of macroeconomics. 4th ed. Per. from English. - St.Petersburg: Peter, 2009. - p. 297.
4. Dolan E.J Money, banking and monetary policy./Trans. from English. L., 1991.448 p.
5. F.Mullajonov "O'zbekiston bank tizimi barqaror rivojlanish, xalqaro standartlarga erishish yo'lidan bormoqda" Bozor, pul va kredit. -2013 yil 1-son.

6. Abdullayevich, Safarov G‘iyosiddin, va Samandar Raimberdiyev Sherzod O‘g‘li. “Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda tijorat banklarining ishtirokini kengaytirishda kapitallashuvning o‘rni”. ACADEMICIA: Xalqaro multidisipliner tadqiqot jurnali 11.11 (2021): 108-114.

7. www.sbu.uz-O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki asosida muallif tomonidan tayyorlangan

Research Science and
Innovation House

